

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

«Филология ғылымдары» сериясы
Серия «Филологические науки»
Series «Philological sciences»
№ 3(85), 2023

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University**

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК

**«Филология ғылымдары» сериясы
Серия «Филологические науки»
Series «Philological sciences»
№ 3(85)**

Алматы, 2023

Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

ХАБАРШЫ
«Филология ғылымдары» сериясы
№3(85), 2023 ж.

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2000 ж. бастап шығады.

Бас редактор:
филол.ғ.д., проф. С.Д. Абишева

Бас ред. орынбасары:
PhD, аға оқытушы А.А. Найманбаев

Ғылыми редактор:
PhD, қауымд. проф. м.а. Д.А. Сабирова

Редакция алқасы:
филол.ғ.д., проф. А.В. Танжарикова,
филол.ғ.д., проф. Б. Әбдіғазизұлы,
пед.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі
Ф.Ш. Оразбаева,
филол.ғ.д., проф. Н.Ә. Ильясова,
филол.ғ.д., проф. М.Ш. Мусатаева,
филол.ғ.д., проф. Қ.Ө. Есенова,
филол.ғ.к., доц. А.Д. Маймакова,
PhD, аға оқытушы Н.Н. Конкабаева
филол.ғ.к., қауымд. проф. С.А. Жиренов,
филол.ғ.к., доц. М.Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты С.В. Ананьева,
филол.ғ.д., проф., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Б.У. Джолдасбекова,
филол.ғ.к., доц., А. Байтұрсынов атындағы
Тіл білімі институты А.М. Фазылжанова,
PhD докторы, проф. И.З. Белобровцева
(Эстония),
филол.ғ.д., проф. Е.В. Казарцев (Ресей),
филол.ғ.д., проф. А.К. Киклевич (Польша),
филол.ғ.д., проф. Г.Л. Нефагина (Польша),
проф. Нонако Сусуму (Жапония),
PhD, проф. Роллберг Петер (АҚШ),
PhD, проф. О.М. Табачникова
(Ұлыбритания),
филол.ғ.д., проф. Түркмен Фикрет (Түркия),
филол.ғ.д., проф. Л.Л. Шестакова (Ресей).

Жауапты хатшы:
PhD, қауымд. проф. м.а. С.К. Серикова

Техникалық хатшы:
филол.ғ.к., аға оқытушы М.М. Хавайдарова

© Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті, 2023

Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген
№10109-Ж

Басуға 31.10.2023 қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Көлемі 15. е.б.т.
Таралымы 300 дана. Тапсырыс 51.
050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.

Абай атындағы ҚазҰПУ
Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасы

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

ТІЛ БІЛІМІ
ЛИНГВИСТИКА
LINGUISTICS

Егизбаева Н.Ж., Тәубеева Ә.Т. Етістің функционалды
грамматика категорияларымен байланысы..... 5

Егизбаева Н.Ж., Тәубеева Ә.Т. Связь залога с
категориями функциональной грамматики

Yegizbayeva N.Zh., Taubeyeva A.T. Connection of voice
with functional grammar categories

Елмуратова С.А., Алламуратова Г.Ж. Проблемы
выделения основной единицы словообразовательной
системы и описания словообразовательного значения..... 12

Елмуратова С.А., Алламуратова Г.Ж. Сөз қабылдау
жүйесінің негізгі бірлігін анықтау мәселелері және сөз
қабылдау мәнін сипаттау мәселелері

Елмуратова С.А., Алламуратова Г.Ж. Challenges in
identifying the fundamental unit of word-formation system
and exploring word-formation meaning

Есенова Қ.Ө. Пандемия кезіндегі теле-радио дискурсы:
метафоралардың тілдік репрезентациясы..... 19

Есенова К.У. Теле-радио дискурс во время пандемии:
языковая репрезентация метафор

Yessenova K. Tv-radio discourse during the pandemic:
linguistic representation of metaphors

Муратбаева И.С. Реформы казахской письменности:
диахронический экскурс..... 27

Муратбаева И.С. Қазақ жазуының реформалары: диах-
рондық экскурсия

Muratbayeva I. Reforms of kazakh writing: a diachronic
digression

ӘДЕБИЕТТАНУ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ
LITERARY STUDIES

Белобровцева И.З. Георгий Адамович – mortus и
vivus..... 36

Белобровцева И.З. Георгий Адамович – mortus және
vivus

Belobrovtsseva I. Georgy Adamovich – mortus and vivus

Костюхина М.С. Печатный календарь и литература: от
догмата к оксюморону..... 44

Костюхина М.С. Баспа күнтізбесі мен әдебиеті:
догмадан оксюморонға дейін

Kostyukhina M. Printed calendar and literature: from dogma
to oxymoron

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК

Серия «Филологические науки»
№3(85), 2023 г.

Периодичность – 4 номера в год.
Выходит с 2000 года.

Главный редактор:

д.филол.н., проф. Абишева С.Д.

Зам. гл. редактора:

PhD, ст.препод. Найманбаев А.А.

Научный редактор:

PhD, и.о.ассоц.проф. Сабирова Д.А.

Члены редколлегии:

д.филол.н., проф. Танжарикова А.В.,

д.филол.н., проф. Абдигазизулы Б.,

д.пед.н., проф., член-корр. НАН РК

Ф.Ш. Оразбаева,

д.филол.н., проф. Ильясова Н.А.,

д.филол.н., проф. Мусатаева М.Ш.,

PhD, ст.препод. Конкабаева Н.Н.,

к.филол.н., ассоц. проф. Жиренов С.А.,

к.филол.н., доц., Институт языкознания

имени А. Байтурсынова

Ананьева С.В.,

д.филол.н., проф., КазНУ имени аль-Фараби

Джолдасбекова Б.У.,

к.филол.н., доц., Институт литературы и

искусства имени М.О.Ауэзова

Фазылжанова А.М.,

PhD доктор, проф. Белобровцева И.З.

(Эстония),

д.филол.н., проф. Казарцев Е.В. (Россия),

д.филол.н., проф. Киклевич А.К. (Польша),

д.филол.н., проф. Нефагина Г.Л. (Польша),

проф. Нонако Сусуму (Япония),

PhD, проф. Роллберг Петер (США),

PhD, проф. Табачникова О.М.

(Великобритания),

д.филол.н., проф. Туркмен Фикрет

(Турция),

д.филол.н., проф. Шестакова Л.Л. (Россия),

Ответственный секретарь:

PhD, и.о.ассоц.проф. Серикова С.К.

Технический секретарь:

к.филол.н., ст.препод. Хавайдарова М.М.

© Казахский национальный педагогический университет им. Абая, 2023
Зарегистрировано
в Министерстве культуры и информации
РК

8 мая 2009 г. №10109-Ж

Подписано в печать 31.10.2023.

Формат 60x84 1/8. Объем 15. уч-изд.л.

Тираж 300 экз. Заказ 51.

050010, г. Алматы,

пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая

Издательство «Ұлағат»

Казахского национального педагогического университета имени Абая

Сатуова Ж.Т., Ибраева А.Д. Балалар әдебиеті: баспа ісіндегі қиындықтар мен жетістіктер..... 50

Сатуова Ж.Т., Ибраева А.Д. Детская литература: проблемы и успехи в издательстве

Saturova Zh., Ibraeva A. Children's literature: problems and successes in publishing

Табачникова О.М. Ахиллесова пята русской интеллигенции (Чеховские мотивы в фильме Георгия Данелия "Осенний марафон")..... 56

Табачникова О.М. Орыс зиялыларының ахиллес өкшесі (Георгий Данелияның «Күзгі марафон» фильміндегі Чехов мотивтері)

Tabachnikova O. The Achilles heel of the Russian intelligentsia (Chekhov's motifs in Georgy Danelia's film «Autumn Marathon»)

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ PROBLEMS OF PEDAGOGY AND METHODOLOGY

Жаңабекова А.Ә., Пірманова К.Қ. Абай Құнанбайұлы тілінің жиілік сөздігі: әдістемені әзірлеу және негізгі нәтижелер..... 62

Жаңабекова А.Ә., Пірманова К.Қ. Частотный словарь языка Абая Кунанбайұлы: разработка методологии и ключевые результаты

Zhanabekova A.A., Pirmanova K.K. Frequency dictionary of the Abai Kunanbayuly language: methodology development and key results

Жәңгірова Н.Қ., Қалыбаева Қ.С. 4-сынып оқушыларына мәтінмен жұмыста оқылым стратегияларын қолданудың маңыздылығы..... 70

Жәңгірова Н.Қ., Қалыбаева Қ.С. Использование методики Г. Бегалиева и современных мультимедийных средств в обучении обособленным словам в рамках обновленного содержания образования (7 класс)

Zhangirova N., Kalybayeva K. the use of g. begaliyev's methodology and modern multimedia tools in teaching individual words within the framework of the updated content of education (grade 7)

Omarova M., Nurzhanova Zh. Using digital resources effectively in teaching a foreign language..... 77

Омарова М.Д., Нұржанова Ж.Д. Шет тілін оқытуда цифрлық ресурстарды тиімді пайдалану

Омарова М.Д., Нұржанова Ж.Д. Эффективное использование цифровых ресурсов при обучении иностранному языку

Abai Kazakh National Pedagogical University

BULLETIN

Chief Editor

Doctor of Philology, Professor **Abisheva S.**

Deputy Chief Editor

PhD, senior lecturer **Naimanbaev A.**

Scientific editor

PhD, Associate Prof. **Sabirova D.**

EDITORIAL TEAM:

Doctor of Philology, Assoc. Professor

Tanzharikova A.

Doctor of Philology, Professor – **Abdigaziuly B.**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

Orazbayeva F.

Doctor of Philology, Professor **Pyasova N.**

Doctor of Philology, Professor

Mussatayeva M.

Doctor of Philology, Professor **Essenova K.**

Candidate of Philology Science, Associate Professor

Maimakova A.

PhD, Senior Lecturer **Konkabayeva N.**

Candidate of Philology Science, Assoc. Professor

Zhirenov S.

Ph.D. in Philology, Associate Professor,

M.O.Auezov Institute of Literature and Art

Ananyeva S.

Doctor of Philology, Professor, Al-Farabi KazNU

Dzholdasbekova B.

Candidate of Philology Science, Associate Professor,

A. Baitursynov Institute of Linguistics

Fazylzhanova A.

Doctor of Philology, Professor (Russia)

Bakhtikireeva U.

PhD, professor (Estonia)

Belobrovteva I.

Doctor of Philology, Professor (Russia)

Kazartsev E.

Doctor of Philology, Professor (Poland)

Kiklevich A.

Doctor of Philology, Professor (Poland)

Nefagina G.

Master, Professor (Japan) **Nonako Susumu**

PhD, Professor (the USA) **Rollberg Peter**

PhD, Professor (the UK) **Tabachnikova O.**

Doctor of Philology, Professor (Turkey)

Turkmen F.

Doctor of Philology, Associate Professor (Russia)

Shestakova L.

Executive Secretary

PhD, Associate Prof. **Serikova S.**

Technical Secretary

Candidate of Philology Science, Senior Lecturer

Khavaidarova M.

©Abai Kazakh National Pedagogical University,
2023

Registered in the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan

8 May 2009 No10109-Zh/Ж

Signed in print 31.10. 2023.

Format 60x84 1/8. Volume 15.

teaching and publishing lists.

Number of copies 300. Order 51.

050010, Almaty, Dostyk avenue 13, Abai KazNPU
Publishing House “Ulagat” of the Abai Kazakh
National Pedagogical University

Scliar-Cabral L. How to learn early literacy for reading and writing..... 86

Скляр-Кабрал Л. Оқу және жазу үшін сауаттылықты қалай ерте үйренуге болады

Скляр-Кабрал Л. Как рано научиться грамоте для чтения и письма

Суёнова Г.С. Практикоориентированность как основной принцип педагогического инжиниринга (на примере разработки рабочих тетрадей для уроков русского языка)..... 96

Суёнова Г.С. Педагогикалық инжинирингтің негізгі принципі ретінде тәжірибеге бағдарлану (орыс тілі сабақтарына арналған жұмыс дәптерлерін әзірлеу мысалында)

Suyunova G. Practice orientation as the basic principle of pedagogical engineering (using the example of developing workbooks for Russian language lessons)

Тряпельников А.В., Яхненко В.В. Русский язык как родной (РКР): предлоги (наглядная семантизация смыслов пространственных предложно-падежных сочетаний в обучении русскому языку иностранцев)..... 111

Тряпельников А.В., Яхненко В.В. Орыс тілі ана тілі ретінде (ОАТ): демеуліктер (шетелдіктердің орыс тілін оқытудағы кеңістіктік демеулік-септік тіркестердің мағыналарын визуалды семантизациялау)

Трыпельников А., Яхненко В. Russian as a native language (RNL): prepositions (visual semantics of the meanings of spatial prepositional-case combinations in teaching the Russian language to foreigners)

ТІЛ БІЛІМІ
ЛИНГВИСТИКА
LINGUISTICS

МРНТИ 16.21.39

10.51889/2959-5657.2023.85.3.001

Н.Ж. Егизбаева,¹ Ә.Т. Тәубеева²

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан

²Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан

¹Филология ғыл. канд., nazyken@mail.ru;

²PhD докторант, nur-tuba19@mail.ru

ЕТІСТІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ ГРАММАТИКА
КАТЕГОРИЯЛАРЫМЕН БАЙЛАНЫСЫ

Аңдатпа

Ұсынылған мақалада қазақ тіліндегі етіс категориясының қолданыстағы функционалдық ерекшеліктеріне көңіл бөліп, сөйлем ішіндегі қызметтерін ажыратып қарастыруға ұсыныс беріледі. Мақаланың әдістемелік бөлімінде отандық және ресейлік тіл зерттеуші ғалымдардың етіс және функционалды грамматика категориялары туралы айтылған ой-пікірлері мен пайымдаулары жазылады. Қазақ тілінің грамматика саласына үлкен үлес қосқан Ахмет Байтұрсынұлының етіс категориялары талданады және ұлы ғалым ұсынған етіс категорияларының функционалды қызметтері айқындалады. Етіс категориясының мәнін ашуда функционалды грамматиканың аспектуалды, темпоралды, каузалды және модальді өрістерінің маңыздылығы қарастырылады. Қазақ тіліндегі етіс категориясының сабақты етіс түрі орыс және ағылшын тілдеріндегі етіс түрлерімен салғастырылып, ұқсастықтары ұсынылады. Ахмет Байтұрсынұлы ұсынған сабақты етіс категориясының маңыздылығы мысалдар арқылы айқындалып, оны практикалық қазақ тілі оқулықтарына қайта енгізу қажеттілігі ұсынылады. Ахмет Байтұрсынұлы бекіткен алғашқы он етістердің мән-мағыналары толық ашылуларына мүмкіндік жасау үшін, оларды аспектуалды, темпоралды, каузалды және модальді функционалдық категориялар негізінде толық талдап, қазақ тілінің грамматикасының құрамына қайта енуіне себеп болатындай зерттеулер жүргізе отырып, дәлелді тұжырым беру көзделеді.

Түйін сөздер: аспектуалды, каузалды, темпоралды, функционалды, қазақ тілі, ағылшын тілі, етіс категориялары

Егизбаева Н.Ж.,¹ Тәубеева Ә.Т.²

¹Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Алматы, Казахстан

²Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Алматы, Казахстан

¹Канд. филолог. наук, nazyken@mail.ru;

²PhD докторант, nur-tuba19@mail.ru

СВЯЗЬ ЗАЛОГА С КАТЕГОРИЯМИ
ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАММАТИКИ

Аннотация

В представленной статье предлагается обратить внимание на существующие функциональные особенности категории залога на казахском языке и рассмотреть их функции в предложениях. В методической части статьи излагаются мнения и рассуждения

отечественных и российских ученых-языковедов о категориях залога и функциональной грамматики. Анализируются категории залогов предложенные великим ученым Ахметом Байтурсынұлы внесший большой вклад в грамматику казахского языка и определяются их функциональные свойства. При раскрытии значения категории залога рассматривается важность аспектуального, темпорального, каузального и модального полей функциональной грамматики. Вид действительного залога в категории залогов казахского языка, будет сопоставлен с аналогичными залогом русского и английского языка. Предложенный Ахметом Байтурсынұлы действительный залог будет определен через примеры значимости категории залога, а также предлагается необходимость его повторного внедрения в практические учебники казахского языка. Для создания возможности полного раскрытия значений первых десяти залогов утвержденных Ахметом Байтурсынұлы требуется предусматривать их детальный анализ на основе аспектуальных, темпоральных, каузальных и модальных функциональных категорий, и с проведением исследований даются выводы, способствующих их повторному внедрению в состав грамматики казахского языка.

Ключевые слова: аспектуальные, каузальные, темпоральные, функциональные, казахский язык, английский язык, залоговые категории

Yegizbayeva N.Zh.,¹ Taubeyeva A.T.²

¹*Kazakh National University named after Al-Farabi,
Almaty, Kazakhstan*

²*Kazakh National University named after Al-Farabi,
Almaty, Kazakhstan*

¹*Cand.phil.sc., nazyken@mail.ru;*

²*PhD doctoral student, nur-muba19@mail.ru*

CONNECTION OF VOICE WITH FUNCTIONAL GRAMMAR CATEGORIES

Abstract

The presented article proposes to pay attention to the existing functional features of voice category in Kazakh language and consider their functions in sentences. The methodological part of the article sets out the opinions and reasoning of domestic and Russian linguistic scholars about the voice categories and functional grammar. The categories of voice proposed by the great scientist Akhmet Baytursynuly who made a great contribution to the grammar of Kazakh language. Those categories are analyzed and their functional properties are determined. When disclosing the value of the voice category the importance of the aspectual, temporal, causal and modal fields of functional grammar is considered. In Kazakh language active voice will be compared to the analogical types of voices in Russian and English languages. The importance of active voice that was proposed by Akhmet Baytursynuly will be determined through examples and the need for its re-introduction into the practical textbooks of Kazakh language is also offered. To create the possibility of full disclosure of values of the first ten voices approved by Akhmet Baytursynuly needed to be provided for their detailed analysis on the basis of aspectual, temporal, causal and modal functional categories. Also giving reliable research findings, the article recommends contributing them to be re-included into Kazakh language grammar.

Keywords: aspectual, causal, temporal, functional, Kazakh language, English language, voice categories

Кіріспе. Соңғы кезде технологияның даму қарқынымен бірге ілесіп күн санап дамып келе жатқан тіл білімі ғылымы да қазіргі таңда көптеген жаңалықтарға толы. Соның ішінде қазақ тіл білімі де өз кезегінде түрлі зерттемелерден өтіп, қыр-сырлары ашылуда. Оған себеп

А.Байтұрсынұлы қазақ тіліндегі барлық тіл бірліктерін саралап, функционалды жүйемен зерттеп сара жол салып кеткен. Бұл еңбекті ХХ ғасырдың басы және ортасынан бері дамыта түскен Қ.Кемеңгерұлы, Қ.Жұбанов т.б. ғалымдарымыз да бар. Әрі қарай ғылыми тұрғыда қаншама уақыттан бері қазақ тілі терең зерттеулерден өтуімен қатар, қазақ тілінің деңгейінің соңғы кезде белең алуына күш салып келе жатқан отандық тіл білімі саласындағы А.Салқынбай, Д.Әлкебаева, Р.Ниязова және басқа да майталман ғалымдарымыздың ерен еңбектері бар екенін де айта кеткен жөн.

Қазақ тілі құрылымдық грамматика тұрғысынан зерттелінген, әлі де зерттелуде. Себебі, қандайда бір тіл ешқашан зерттелініп болды, толды, бітті, шыңына жетті деп есептелінбейді. Тіл пайда болғаннан бері зерттелуде және ол дамыған сайын түрленеді, тілдік құбылыстар көбейеді, сондықтан тіл ғылымның зерттелуі бір объектісі болып қала береді. Соған байланысты, соңғы уақытта ғалымдар тілдің тек құрылымдылық жағын ғана емес, сонымен қатар функционалды деңгейде де қарастыруды қолға алған. Алайда, тілді функционалды тұрғыдан зерттеу термині жаңаша көзқарас болып көрінгенмен, оның бастауы сонау А.Байтұрсынұлының қазақ тілі грамматикасын жүргізген зерттемелерінде көрінетіндерін қазақ тіл ғалымдары сеніммен айта алады. Ғалымның зерттеу еңбектерінде функционалды деген сөз кездеспесе де, тіл бірліктерінен қазіргі логикалық тұрғыдан қарағанда олардан функционалды категориялардың атаулары айқын сезіледі. Функционалды категориялардың өрісін А.Байтұрсынұлының зерттемесіндегі етіс тақырыбынан байқауға болады. Алайда, етіс тақырыбы алғаш рет ғалым М.Қашқари еңбектерінде талқыланып орын алған.

Ғалымдардың негіздемелеріне сүйеніп функционалды грамматикадағы категориялардың мәніне зер салсақ, олар сөйлем ішінде атқаратын қызметтері түрлі болып келеді, сол аталмыш түрлі қызметтердің өзара бір-біріне ұқсастығында байқауға болады. Сонымен қатар функционалды грамматикадағы категориялары сөйлем ішінде бірін-бірі толықтырып, сөйлемдердің байланысуындағы логикасының да мәнін ашады. Бұл категориялардың түрлерін атап өтетін болсақ, олар: аспектуалдық, субъектілік, поессивтік, модальдық, каузалдық, таксистік, темпоралдық, локальдық [1,34]. Әрбір аталған категорияларды ауызша немесе жазбаша тілдесімдегі сөйлем ішінен кездестіріп, тану үшін ең алдымен олардың беретін мағыналарына талдау жасап алғанымыз жөн. Талдау осы мақаланың мазмұнында кездесетін қазақ тіліндегі етістердің сөйлем ішіндегі қызметтерін анықтау барысында ашылады.

Әдістемесі. Функционалды грамматиканың категориялар атаулары алғашқы уақытта философия ғылымында орын алған. Бұл категориялар философиялық көзқарас бойынша жаратылыстағы пайда болған құбылыстардың мәнін, мазмұнын, атрибуттары мен кезеңдерінің зерттелуі нысандарына қарай пайда болды деп айтсақ қателеспейміз. Тіл ғылымында қай тілді алсақ та грамматикалық етістің функционалды қасиеті зерттелген. Мәселен, ресей ғалымы М.А.Шелякин етіс категориясының жалпы функционалды ерекшеліктеріне анықтама берген, яғни «етіс категориясы сөйлемде іс-әрекеттің не субъективті, не объективтік байланыстарын өзектендіруші екі қарама-қарсы сөз формасынан тұрады»[2,127]. Етіс категориясының басты ерекшелігі сөйлем ішіндегі субъект пен объектінің бір-біріне қатынасы арқылы іс-әрекеттің мәнінің ашылатыны Н.Сауранбаев, А.Ысқақов, Ғ.Имамбаева еңбектерінде де кездеседі. Ал, етіс категориясы бар сөйлемдерде кездесетін таксис, персоналдық, темпоралдық, локальдық категорияларды зерттеген З.Ахметжанова, О.Жұбаева, А.Жанабекова, А.Солтанбекова ғалымдарының талдаулары бар екенін де атап көрсете аламыз.

Қазақ тіліндегі етіс категориясының теориялық мәселелерін отандық ғалым, профессор Ғ.Имамбаева ресейлік орыс ғалымдарының ой-пікірлеріне сілтеме жасай отырып, қазақ тіліндегі етіс категорияларын зерттеген. Етіс категориясының қолданысқа ұысынылған он түрі ұлы ғалым А.Байтұрсынұлының «Тіл құралы» еңбегінде жарық көргенін білеміз. Қазіргі кездегі етіс категориялары уақыт өте келе сан жағынан азайғанын да жоққа шығара

алмаймыз. Қазақ грамматикасындағы кейбір осындай өзгеріске түскен құбылыстар евроцентристік көзқарасқа ұшырағанын отандық ғалым О.Жұбаева баяндамасында атап өтті. Отандық ғалым Ғайша Имамбаева «Қазақ тіліндегі етіс категориясының лексика-грамматикалық табиғаты» монографиясында «тілші ғалымдар арасында етіс катнгориясы әр түрлі пікір тудыратын граммтиканың қиын да күрделі мәселелерінің бірі ретінде қаралып келеді. Мұндай пікір ала-құлалығының туындауы, біріншіден, етіс категориясы табиғатының ерекшелігіне, екіншіден, аралас лексика-грамматикалық категория болып есептелінуіне, үшіншіден, тарихи даму, өзгеру, жетілу прцестеріне байланысты болуы керек» [3,8] деп атап өткен. Шынтуайтында, қазіргі уақытта қазақ тіліндегі етіс категория болсын, түркі тілдеріне тән етіс дерлік сөз жасамдық немесе сөз тудырушы жұрнақ ретінде есептеліп, тіпті кейбір түркітанушы ғалымдар А.Н. Кононов, Ж.Дени т.б. етіс категориясының атауын қолданысқа түсіруден бас тартады. Ғалым Ғ.Имамбаева өзінің монографиясында В.В. Радлов бастаған бір топ тіл майталмандары етіс категориясын сөз тудырушы жұрнақ ретінде қарастырғанын жазған. А.Н. Кононов етістер мағынасына қарай сөйлем ішінде сөз түрлендіруші емес, сөз тудырушы қызметін атқарады деп көрсеткен [4,173]. Ал, біздің ұлы ғалым А.Байтұрсынұлы етіс категориясына грамматикалық сипат бере отырып, олардың әрқайсысының сөйлем ішінде функционалдылық қызметі бар екенін көрсеткен. Функционалдық қызметі бар дейтін себебіміз, әрбір орындалатын іс-әрекеттердің мағынасына қарай етіс категорияларының атаулары берілген. Олар төмендегідей:

Кесте 1. А. Байтұрсынұлы ұсынған етіс түрлері

Етіс түрлері	Етіс түрлеріне берілген мысалдар
1. Сабақты етіс	Еткен іске бір нәрсе сабақтаулы болса, мәселен: <i>хат жаздым, шөп шаптым, қармақ салдым</i> дегенде: <i>жаздым, шаптым, салдым</i> – істер. «Хат жаздым» дегенде «жазу» ісіне «хат» сабақталып тұр. «Шөп салдым» дегенде «шабу» ісіне «шөп» сабақталып тұр. «Қармақ салдым» дегенде «салу» ісіне «қармақ» сабақталып тұр. «Жаздым», «шаптым», «салдым» деген сияқты, нәрсе сабақталатын істі көрсететін сөздерді сабақты етіс дейміз[5,82].
2. Салт етіс	Еткен іске сабақталып, байланып тұрған ешнәрсе болмаса, мәселен: <i>мен жүрмін, сен тұрсың, ол отыр</i> . Менің <i>жүргеніме</i> , сенің <i>тұрғаныңа</i> , оның <i>отырғанына</i> сабақталып тұрған ешнәрсе жоқ. «Жүрмін», «тұрсың», «отыр» деген сияқты сабақсыз істі көрсететін сөздерді салт етіс дейміз[5,83].
3. Өздік етіс: -ын/-ін	істеуі басқаға істерлік ісін өзіне істесе, мәселен: <i>мен жуындым, сен тарандың, ол мақтанды</i> . «Жудым» десе басқаны жуған болар еді, «жуындым» дегенде өзін жуған болады, яғни істі басқаға емес, өзіне істеген болады[5,83].
4. Ортақ етіс: -ыс/-іс	іс жеке істелмесе, мәселен: <i>бала жарысты, жау соғысты, балуан күресті</i> . Бала жалғыз жарысуға болмайды, біреумен жарысады. Жау өзімен өзі соғыспайды, біреумен соғысады. Балуан өзімен күреспейді, біреумен күреседі. Осындай жеке істелмейтін, екі жақтап істейтін істерді көрсететін сөздерді ортақ етіс дейміз[5,83].
5. Ырықсыз етіс: -ыл/-іл	істелу ыркы істеушіден басқада болған істі айтқанда. Мәселен: <i>ат жегілді, «қозы сойылды»</i> дегенде <i>ат ырықсыз жегіліп тұр, қой ырықсыз сойылып тұр</i> [5,84].
6. Өзгелік етіс: -ғыз, -гіз	біреудің ісіне себепкер болуды, мәселен: <i>атты жүргізді, қойды өргізді, түйені тұрғызды</i> дегенде <i>аттың жүруіне, қойдың өруіне, түйенің тұруына</i> себепкер болғаны көрсетеді. Олар өздігінен істесе «ат жүрді», «қой өрді», «түйе тұрды» болар еді. «Жүргіздім», «өргіздім», «тұрғыздым» деген сияқты біреудің ісіне себепкер істі көрсететін сөздерді өзгелік етіс дейміз[5,83].

7. Беделді: -дыр/-дір	істі біреу арқылы істеуі. Мәселен: « <i>хат жаздырды</i> », « <i>өлең айттырды</i> », « <i>балаларды күлдіртті</i> ». « <i>жаздырды</i> », « <i>айттырды</i> », « <i>күлдіртті</i> » дегенде бәрі біреу арқылы істеген іс болады[5,84].
8. Шағыс етіс: -стыр, -стір	ортақ істі істеуге себепкер болуды көрсетеді. Мәселен: « <i>балаларды күрестірдім</i> », « <i>елді табыстырдым</i> ». « <i>Күрестірдім</i> » дегенде күресулеріне мен себепкер болғанмын, « <i>табыстырдым</i> » дегенде табысуларына мен себепкер болғанмын[5,84].
9. Өсіңкі етіс: -іңкіре, -ыңқыра	күшейген істі білдіреді, мәселен: « <i>ат жүріңкіреді</i> », « <i>бала ұйықтаңқырады</i> ». « <i>Жүріңкіреді</i> » дегенде жүру күшейгені көрінеді, « <i>ұйықтаңқырады</i> » дегенде ұйқы күшейгені көрінеді. « <i>Жүріңкіреді</i> », « <i>ұйықтаңқырады</i> » өсіңкі етістер[5,85].
10. Дүркінді етіс: -қыла	қайта-қайта істелетін істі айтқанда, мәселен: « <i>мылтық атқылады</i> », « <i>қолынан жұлқылады</i> ». « <i>Атқылады</i> », « <i>жұлқылады</i> » деген сөздер істің бір рет емес, бірнеше рет істелгенін көрсетеді [5,85].

Кестеде аталған етіс түрлері іс-қимылдың өтуіне қарай дөп түсіп айқындап, сипаттамалары ретінде атаулары берілсе де, А.Байтұрсынұлының еңбегін әрі қарай зерттеген Қ.Кемеңгерұлы және Қ.Жұбанов етістердің өзіндік мағыналық ұқсастықтарына қарай кейбір етіс түрлерін біріктіріп, етіс санын он емес, алты немесе жеті түрге қысқартқан. Ал қазіргі қазақ тілі оқулықтарында етіс түрінің тек ғана төртеуін кездестіреміз де, *салт, сабақты, беделді, шағыс, өсіңкі және дүркінді етіс* атаулары аталмайды. Бұның өзі қазақ тілі грамматикасының өзгеріске ұшырағанын көрсетіп, етіс мәселесі орыс тілінің (действительный, страдательный, возвратный және взаимный) төрт етіс атауларымен пара-пар сәйкестендіріле зерттеліп қысқарғандығы көрінеді.

Нәтиже. Дегенмен, қазіргі заман ағымымен қазақ тілінде қолданыста жүрген етіс түрлерінің тұлғалық, мағыналық сипаттарын зерттеп, олардың функционалды қызметтерін анықтау ғылым жолындағы тіл зерттеуші ғалымдардың алға қойып отырған басты тақырыптарының бірі болып отыр. Жоғарыда атап өткен функционалды категориялардың түрлеріне сілтеме жасай отырып, төменде келтіретін мысалдардан етіс түрлерінің тұлғалық және функционалды сипатын анықтайтын боламыз. Мысалы, «Алғашында қуғыншы дүниені қомағай іштарлықпен қуып бара жатқан дүниеқоңыз бейнесінде *кескінделсе*, енді алтайы қызыл түлкіні сойылмен ұрып алған олжалы... түлкінің танауынан дірдектей аққан қанға сүйсіне, масаттана, қомағайлана қараған қансорғыш бейнесінде...[6,56]». Бұл сөйлемдегі *кескінделсе* етістігі синтаксистік көрсеткіші болып, ырықсыз етіс түрінде келген баяндауышы болса, функционалды қызметі ретінде каузалдық, аспектуалды, темпоралды категорияларға келеді. Каузалдық категория себеп-салдар арақатынасын білдіретін ұғым болғандықтан, *кескінделсе* етістігінің бұл сөйлемдегі атқарып тұрған қызметінің мағынасы яғни қуғыншының дүниеқоңыздылығын көрсету себебінде тұр. «*Кескінделсе*» етістігін аспектуалды категория деп көрсетуіміздің себебі «...дүниені қомағай іштарлықпен қуып бара жатқан...» деген істің жасалуы барысында аяқталу сипатын көрсетеді де, темпоралды деп атауымыздың себебі сөйлем басында берілген «Алғашында» деген уақытты білдіретін сөзге тікелей қатынасы бар екенін көреміз. Сөйлем ішінде етістік тек өз күйінде ғана қалмай, өзінен бұрынғы және кейінгі тұрған сөз бірліктерінің де оның мағынасының ашылуына көмектеседі. Сөйлемнің мағынасы толық ашылуы үшін бір сөйлемде бірнеше функционалды категориялар кездесетіні заңдылық. Сөйлемде автор «Алғашында...» деген сөзді уақыт кеңістігін көрсету себебінен, оқырманға одан кейін тағы да іс-қимылдың боларын хабарлайтынын меңзейді. Бұл тұрғыда істің уақытқа тікелей қатысты екенін және бірнеше оқиға бір мезгілде қатар өрбитінін, кеңістікте істің ақиқат түрде болып өткенін, белгілі бір уақытта іс әрекеттің жасалу ерекшеліктері мен сендіру амалдары қосылып сөйлемнің кең көлемде ашылатынын айтқымыз келеді.

Талқылау. А.Байтұрсынұлының бекітіп берген барша етіс түрлері қазақ жазбаларына еніп, жарыққа шығып жатса, функционалды категориялардың көмегімен сол етістердің мән-мағыналары толық ашылуларына мүмкіндік болады. Ал, кейінгі уақытта ескерілмей, қолданыстан шығып қалған *беделді, шағыс етістерді* Қ.Кемеңгерұлы мен Қ.Жұбанов өздерінің зерттемелерінде өз көзқарастары бойынша жинақтап, басқа етіс түрлерімен біріктіріп қолданысқа түсіруге болады деген пайымдауларын отандық ғалым Жұбанова О.С. «Етіс» грамматикалық концепті: когнитивті аспект мақаласында былай келтірген: *А.Байтұрсынұлы жіктеуіндегі беделді етіс, өзгелік етіс, шағыс етістерді Қ. Кемеңгерұлы мен Қ. Жұбанов жинақтап, өзгелік етіс (беделді етіс – Қ. Жұбанов) түрінде берген. Қ.Кемеңгерұлы -т, -р, -қыз, -тыр т.с.с. жұрнақтардың сөздің соңғы дыбысына қарай ауысып отыратынын, алайда олар сөзге бірдей мағына үстейтінін көрсетеді. Қ. Жұбанов беделді, өзгелік етістерді топтастырып беру себебін былайша түсіндіреді: «Бұрынғы өзгелік етіс пен беделді етісті екеуін бір қостық. Үйткені екеуі де – өзге біреу арқылы істелетін іс. Өзге біреуге беделдіні саласың ба, қорқытасың ба – бәрібір. Тіл мұнысын айырмайды». Сол сияқты өсіңкі, дүркінді етістерді етіс категориясына қоспаған[7,107].* Қазақ тіліндегі етістің орыс және ағылшын тілдеріндегі етістермен салғастырып қарайтын болсақ, аталмыш екі шетел тілдерінің етістеріне балама болатыны ол қазақ тіліндегі *сабақты етіс* болып табылады. Етіс мағынасының мәнінде субъект пен объектің өзара қатысы көрінуі керек. Ал ондай қатынас сабақты етісте айқын көрінеді. Мәселен үш тілдің етістерін салғастырып анықтайтын болсақ, сабақты етіс үш тілдің етіс категорияларында да кездеседі. Мысалы, орыс тілінде: *Мы уже рассматриваем этот вопрос*[8,31]. Бұл орыс грамматикасында *действительный залог* түрі. Субъект *Мы* болса, табыс септігінің нені? деген сұрағына жауап беретін сөйлем ішіндегі объект ол *этот вопрос*. Ағылшын тілінде сабақты етіске балама болатын етіс түрін *Active voice* (оқылуы актив воис, орыс тіліндегі аудармасы *действительный залог*) дейміз. Мысалы, келесі мына сөйлемдегі: *Sometimes the spiders lure their victims by vibrating the web to mimic the struggles of a trapped insect* [9,14] субъект қызметінде *the spiders*(*өрмекшілер*) деп белгіленсе, объекті *victims* (*құрбандарын*) сөзі болып табылады. Үш тілдің де етіс категориясы арқылы жасалған сөйлемдердің субъектілері мен объектілерінің бір-біріне қатынасы сөйлемдегі іс-қимылды білдіріп тұрған сөз бірлігінің көмегімен жүзеге асады. Қорыта айтсақ, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің грамматикалық ұқсастық жақтарының кейбір көріністері етісті категориялы сөйлемдерде байқалады. Себебі етісті сөйлемдер өз құрамына синтаксистік бірліктер бастауыш пен толықтауыштың бар болуының нәтижесінде ғана толық мағына береді.

Салыстырмалы-тарихи зерттеу өзара туыстас, төркіндес тілдерді зерттесе, дүниежүзі тілдердің жалпы адамдық сипаттарын, типтік белгілерін ашып, тіл атаулының барлығын типологиялық зерттеу қарастырады. Екеуінде де тіл фактілерін салыстыру болғанмен, екеуінің айырмашылығы бар. Типологиялық зерттеуде туыстас тілдер ғана емес, бір-бірімен ешқандай туыстық жақындығы жоқ тілдер фактілері де салыстырылады. Екіншіден, салыстырмалы-тарихи әдістегідей тілдік жүйедегі жеке элементтер емес жүйе құрылымы салыстырылады. Үшіншіден, мұнда тілдік тұлғалардың материалдық туыстығын ашу көзделмейді, салыстырылып отырған тілдердің ортақ белгілеріне қарай жіктеу көзделеді [10,21] делінген ғалымдардың көзқарастары, жоғарыда салғастырылған тілдердің мәнін ашады.

Қорытынды. Қазақ тілінің етіс категориялары бастапқы пайда болу кезеңінен бері ғалымдардың теориялық пайымдау, зерттеу нәтижелерінің әсерінен әлдеқайда өзгеріске ұшырағанын байқаймыз. Алайда, шағыс етіс түрін ортақ етіс түрімен біріктіріп бір етіс түрін жасау көзделсе де, шағыс етістің өзіндік функционалды қызметі бар екені, функционалды категорияға түскен кезде ерекше етіс екендігі айқындалады. Сабақты етіс категориясының қызметін тағы бір зерттеп, анықтап, оның басты етіс категорияларының бірі екендігін дәлелдеп, ол атауды қазіргі қазақ тілі оқулықтарына енгізсе, қазақ тілі грамматикасының

оңтайласқан бір тұсы болар еді. Сондықтан да әрбір ұсынылған бастапқы он етіс өз функционалдылығы төңірегінде талданатын болса, мүмкін барлық етіс төл қазақ тілінің грамматикасының құрамына қайта қалыпқа еніп, тіліміздің мәні одан сайын мағыналы болар еді. Бұл дегеніміз етістіктің етіс категориясы қайтадан қаралу керек екенін аңғартады. Заманның ағымына қарай қазақ тілінің лексика-грамматикасына өзгерістер енсе де, тілдік нормадан толық ауытқып кетуімізге болмайды. Яғни, өзге тілдің лексика-грамматикалық заңдылықтарына қарай бет бұрып, өзіміздің төл қазақ тілінің заңдылықтарынан асып, өзге менталитеттік сөйлеу ерекшелігі бар жақын немесе алыс туысқандығы бар тілдік ережелерге сүйеніп, еріп кетпегеніміз жөн. Орыс (шетел) тілді аудиторияларда етіс категориясын түсіндіру барысында қазақ тілінің етіс тақырыбын үйренушілерде түсінбестік танылып «неге?» деген сұрақтар мынадай мәселелерде кездеседі. Мысалы, қазақ тілін үйренушілер *Май жақ* деген сөйлемдегі *май* сөзін – зат есім, *жақ* – етістік деп айқындайды. Бұны етіс категориясындағы сөйлем деп қабылдамау себебі – сөйлем ішінде табыс септігіне (кімді? нені?) жауап беріп тұрған сөздің жоқтығын алға тартады. Алайда, бұл сөйлемнің сыры – табыс септігіне жауап беруші сөздің мағынасы сөйлем ішінде жасырын жатқандығында. Бұндай жасырын мағыналы сөйлемдер ауыз-екі сөйлеуде кездесіп тұратыны әбден мүмкін. Егер орыс (шетел) тілді аудиториядағы қазақ тілін үйренушілерге *Майды нанға жақ* деген сөйлем ретінде анығырақ берер болсақ, олар *нені* деген сұрақты қою арқылы сөйлемді етіс категориясына жататынын түсінген болар еді. Дегенмен, орыс аудиторияларында табыс септікте тұрған сөзді таба алмай шатасуларының тағы да бір себебі, орыс тіліндегі *винительный падеж*-дің сұрақтары *кого? что?* болып келгендіктен, көбіне *что?* сұрағына мән беріп, *иминительный падеж кто? что?* сұрақтарындағы *что?* сұрағымен шатастыратындықтарында. Қандай аудиторияда болмасын қазақ тілін үйрету, оқыту, тілге қызықтыру барысында тілге қатысты күрделі мәселелерді жеңілдетуге тырыссақ, өмір сүру барысында айналамызда болып жатқан шынайы құбылыстар мен әрекеттерді мысалға ала отырып түсіндірегіні болсақ, қазақ тілінің қиындығын емес, әдемілігін алға тарта отырып үйретсек және қазақ тілін қолданысқа түсірген кезде сондай көркем түрде өзіміз қатысымда (коммуникация) пайдалансақ, қазақ тілін үйренушілердің саны да артады, тіл үйренуге талаптары да күшейер еді. Бұл мәселелердің бәрі мектеп табалдырығынан басталған практикалық қазақ тілі оқулықтарында егжей-тегжей күйде грамматикалық ережелер тарқатылып жазылып білім берілсе, М.Қашқари және А.Байтұрсынұлы бекіткен етістің категорияларының өміршеңдігі әрі қарай жалғасқан болар еді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Әлкебаева Д. А. *Қазақ тілінің функционалды грамматикасы*. – Алматы: Оқулық, 2019. – 191 б.
2. Шелякин М.А. *Функциональная грамматика русского языка*. – Москва, 2001. – 288 с.
3. Имамбаева Ф.Е. *Қазақ тіліндегі етіс категориясының лексика-грамматикалық табиғаты*. Монография. – Павлодар: ЭКО, 2014. – 352 б.
4. Кононов А.Н. *Грамматика современно-турецкого литературного языка*. – М. – Л., 1956. – 189 с.
5. Байтұрсынұлы А. *Тіл құралы*. – Алматы: Сардар, 2009. – 348 б.
6. Жұбаева О.С. «Етіс» грамматикалық концепті: когнитивті аспект // Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінің хабаршысы. «Филология» сериясы. – 2017.– №3 (167). – 198 б.
7. Ахметжан Т. *Сұлу мен суретші*. – Алматы: Білім, 1998. – 240 б.
8. *Труды института лингвистических исследований, Том XI, часть I*. – Санкт-Петербург: Наука, 2015. 901 с.
9. Hopkins Diana, Cullen Pauline. *Grammar for IELTS. Self-study grammar reference and practice*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 258 p.

10. Жұмсалымды грамматика. Монография-оқулық. – Алматы, «Мемлекеттік тілді дамыту институты», 2016. – 508 б.

References:

1. Alkebaeva D. A. *Qazaq nilinin funksionaldyk grammatikasy.* – Алматы: Okulyk, 2019. – 191 b.
2. Shelyakin M.A. *Funktsionalnaya grammatika russkogo yazyka.* – Moskva, 2001. – 288s.
3. Imambaeva G.E. *Qazaq tilindegi etis kategoriyasynyn leksika-grammatikalyk tabigaty. Monografiya.* – Pavlodar: EKO, 2014. – 352 b.
4. Kononov A.N. *Grammatika sovremenno-turetskogo literaturnogo yazyka.* –M. –L., 1956. – 189 s.
5. Baitursynov A. *Til kuraly.* – Алматы: Sardar, 2009. – 348 b.
6. Zhubaeva O.S. “Etis” grammatikalyk kontsepti: kognitivti aspect // *Al-Farabi atyndagy Qazaq Ul'tyq Universitetinin xabarshysy. “Filologiya” seriyasy.* – 2017. – №3 (167). – 198 b.
7. Akhmetzhan T. *Sulu men suretshi.* – Алматы: Bilim, 1998. – 240 b.
8. *Trudy instituta lingvisticheskix issledovaniy, Tom XI, chast 1.* – sankt-Peterburg: Nauka, 2015. – 901 s.
9. Hopkins Diana, Cullen Pauline. *Grammar for IELTS. Self-study grammar reference and practice.* – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – 258 p.
10. *Zhumsalymdy grammatika. Monografiya-okulyk.* –Almaty, “Memlekettik tilde damytu instituty”, 2016. – 508 b.

МРНТИ 16.21.45

10.51889/2959-5657.2023.85.3.002

Елмуратова С.А.¹, Алламуратова Г.Ж.¹

¹Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза,
Нукус, Узбекистан

ПРОБЛЕМЫ ВЫДЕЛЕНИЯ ОСНОВНОЙ ЕДИНИЦЫ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ И ОПИСАНИЯ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ЗНАЧЕНИЯ

Аннотация

В работе рассматривается наиболее изученная единица классификации производных слов- словообразовательный тип. Разбираются определения словообразовательного типа у разных авторов. Также подробно описывается выделение некоторыми дериватологами словообразовательного значения. Выделение общих и частных словообразовательных значений, характерное для ряда дериватологических исследований последних десятилетий XX века, ставит вопрос об иерархии словообразовательного значения, о наличии в словообразовательной системе русского языка словообразовательного значения большей или меньшей степени абстрактности, большей или меньшей степени обобщенности. Этот вопрос связан с наметившимся в русской дериватологии “суммарным” и “разностным” подходами к словообразовательному значению: первый подход включает в определение словообразовательного значения семантику производящей основы, т.е. словообразовательное значение понимается как повторяющаяся семантическая сумма семантики производящих и производных; при втором подходе словообразовательное значение рассматривается как повторяющаяся семантическая разность производящих и производных.

Ключевые слова. Словообразование, словообразовательный тип, словообразовательное значение, дериватология, словообразовательная категория, производное слово, единица

БІЗДІҢ АВТОРЛАР

Егизбаева Назыкен Жаненовна – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, филология ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, nazyken@mail.ru

Тәубеева Әлия Тәубеқызы – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, PhD докторант, nur-muba19@mail.ru

Елмуратова Саёра Абыллаевна – Ажинияз атындағы Нүкіс мемлекеттік педагогикалық институты, Нүкіс, Өзбекстан, филология ғылымдарының кандидаты, sayora_1981@mail.ru

Алламуратова Гулсанем Жалгасбаевна – Ажинияз атындағы Нүкіс мемлекеттік педагогикалық институты, Нүкіс, Өзбекстан, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, gulsanem69@mail.ru

Есенова Қалбике Өмірбайқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, филология ғылымдарының докторы, профессор, Kalbike_65@mail.ru

Мұратбаева Индира Сылқымбайқызы – Санкт-Петербург Гуманитарлық кәсіподақтар университеті Алматы филиалы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, Lashin 2030@mail.ru

Белобровцева Ирина Захаровна – Таллин университеті, Таллин, Эстония, филология ғылымдарының кандидаты, профессор

Костюхина Марина Сергеевна – А.И. Герцен атындағы Ресей мемлекеттік педагогикалық университеті, Санкт-Петербург, Ресей Федерациясы, ф.ғ.к., доцент, eakost@yandex.ru

Сатуова Жазира Талғатқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, zhazirasatuova@gmail.com

Ибраева Айзат Дүйсенқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, филология ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, ibraevaiazat@mail.ru

Табачникова, Ольга Марковна – Орталық Ланкашир университеті, Престон, Ұлыбритания, философия докторы (PhD), доцент, гуманитарлық ғылымдар, тілдер және жаһандық зерттеулер факультетінің орыстану кафедрасының меңгерушісі, otabachnikova@uclan.ac.uk

Жаңабекова Айман Әбділдақызы – А. Байтұрсынұлы атындағы тіл білімі институты, қолданбалы лингвистика бөлімінің меңгерушісі, филология ғылымдарының докторы, aiman_miras@mail.ru

Пірманова Күнсұлу Қамбарбекқызы – Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, PhD студент, kunsulu.pirmanova@mail.ru

Жәңгірова Назерке Қосқыланқызы – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2-курс магистранты

Қалыбаева Қаламқас Сейдуллаевна – Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, филология ғылымдарының докторы, профессор

Омарова Мөлдір Дауренбекқызы – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, магистрант, moldir.majit@mail.ru

Нуржанова Жайнаш Джумахметовна – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент м.а., znur73@mail.ru

Скляр-Кабрал Леонор – Санта-Катарина Федералды университеті, Бразилия, құрметті профессор, Leonorsc20@gmail.com

Сүйінова Гүлнәра Сейілбекқызы – Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті Гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебінің профессоры, Павлодар, suynovags@teachers.ppu.edu.kz

Тряпельников Анатолий Викторович – Ресей халықтар достығы университеті, Ресей, atmos@tryapelnikov.ru

Яхненко Владимир Васильевич – М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті, Ресей, yakhnenko_1950@mail.ru

НАШИ АВТОРЫ

- Егизбаева Назыкен Жаненовна** – Казахский национальный университет имени аль-Фараби, кандидат филологических наук, старший преподаватель, nazyken@mail.ru
- Тәубеева Әлия Тәубеқызы** – Казахский национальный университет имени аль-Фараби, докторант PhD, nur-muba19@mail.ru
- Елмуратова Саёра Абыллаевна** – Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза, Нукус, Узбекистан, кандидат филологических наук, sayora_1981@mail.ru
- Алламуратова Гулсанем Жалгасбаевна** – Нукусский государственный педагогический институт имени Ажинияза, Нукус, Узбекистан, кандидат филологических наук, доцент, gulsanem69@mail.ru
- Есенова Калбике Умирбаевна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, доктор филологических наук, профессор, Kalbike_65@mail.ru
- Муратбаева Индира Сылкымбаевна** – Алматинский филиал Санкт-Петербургского Гуманитарного университета профсоюзов, кандидат филологических наук, доцент, Lashin 2030@mail.ru
- Белобровцева Ирина Захаровна** – Таллинский университет, Таллин, Эстония, кандидат филологических наук, профессор
- Костюхина Марина Сергеевна** – Российский Государственный педагогический университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, Российская Федерация, к.ф.н., доцент, eakost@yandex.ru
- Сатуова Жазира Талгатовна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, zhazirasatuova@gmail.com
- Ибраева Айзат Дуйсеновна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, кандидат филологических наук, старший преподаватель, ibraevaiazat@mail.ru
- Табачникова, Ольга Марковна** – Университет Центрального Ланкашира, Престон, Великобритания, Доктор философии (PhD), доцент, заведующая кафедрой русистики на факультете гуманитарных наук, языков и глобальных исследований, otabachnikova@uclan.ac.uk
- Жанабекова Айман Абдильдаевна** – Институт языкознания имени А.Байтурсынова, заведующий отделом прикладной лингвистики, доктор филологических наук, aiman_miras@mail.ru
- Пірманова Күнсүлу Қамбарбекқызы** – Казахский национальный университет имени аль-Фараби, PhD студент, kunsulu.pirmanova@mail.ru
- Жәңгірова Назерке Қосқыланқызы** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, магистрант 2 курса
- Қалыбаева Қаламқас Сейдуллаевна** – Казахский национальный педагогический университет имени Абая, доктор филологических наук, профессор
- Омарова Мәдір Дауренбекқызы** – Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, магистрант, moldir.majit@mail.ru
- Нуржанова Жайнаш Джумахметовна** – Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, кандидат педагогических наук, и.о. доцента, znur73@mail.ru
- Скляр-Кабрал Леонор** – Федеральный университет Санта-Катарины, Бразилия, Почетный профессор, Leonorsc20@gmail.com
- Суюнова Гульнара Сейльбековна** – доктор филологических наук, профессор Высшей школы гуманитарных наук Павлодарского педагогического университета им. Әлкей Марғұлан, Павлодар, suynovags@teachers.ppu.edu.kz
- Тряпельников Анатолий Викторович** – Российский университет дружбы народов, Россия, atmos@tryapelnikov.ru
- Яхненко Владимир Васильевич** – Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, Россия, yakhnenko_1950@mail.ru

OUR AUTHORS

Yegizbayeva Nazyken – Kazakh State University named after Al-Farabi, Senior Lecturer, nazyken@mail.ru

Taubeyeva Aliya – Kazakh State University named after Al-Farabi, PhD doctoral student, nurmuba19@mail.ru

Elmuratova Saera – Nukus State Pedagogical Institute named after Azhiniyaz, Nukus, Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences, sayora_1981@mail.ru

Allamuratova Gulsanem – Nukus State Pedagogical Institute named after Azhiniyaz, Nukus, Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, gulsanem69@mail.ru

Yessenova Kalbike – Abai Kazakh National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kalbike_65@mail.ru

Muratbayeva Indira – Almaty branch of the ST-Petersburg Humanitarian university of trade unions, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Lashin2030@mail.ru

Belobrovtsseva Irina – Tallinn University, Tallinn, Estonia, Candidate of Philological Sciences, Professor

Kostyukhina Marina – The Herzen State Pedagogical University of Russia, St. Petersburg, Russian Federation, Ph.D., Associate Professor, eakost@yandex.ru

Satuova Zhazira – Abai Kazakh National Pedagogical University, zhazirasatuova@gmail.com

Ibraeva Aizat – Abai Kazakh National Pedagogical University, Candidate of Philological Sciences, senior lecturer, ibraevaizat@mail.ru

Tabachnikova Olga – University of Central Lancashire (UCLan), Preston, UK, PhD, Associate Professor, Head of Russian Studies at the School of Humanities, Language and Global Studies, otabachnikova@uclan.ac.uk

Zhanabekova Ayman – A. Baitursynov Institute of linguistics, Head of the Department of Applied Linguistics, Doctor of philology, aiman_miras@mail.ru

Pirmanova Kunsulu – Al-Farabi Kazakh National University, PhD student, kunsulu.Pirmanova@mail.ru

Zhangirova Nazerke – Abai Kazakh National Pedagogical University, 2nd year master student

Kalybayeva Kalamkas – Abai Kazakh National Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Omarova Moldir – The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, master's degree student, moldir.majit@mail.ru

Nurzhanova Zhainash – The L.N. Gumilyov Eurasian National University", Astana, candidate of pedagogical sciences, acting associate professor, znur73@mail.ru

Sklar-Cabral Leonor – Federal University of Santa Catarina, Brazil, Honorary Professor, Leonorsc20@gmail.com

Suyunova Gulnara – doctor of philological sciences, professor of the Higher School of Humanities of the Pavlodar Pedagogical University Əlkey Margulan, Pavlodar, suynovags @teachers.ppu.edu.kz

Tryapelnikov Anatoly – Peoples' Friendship University of Russia, Russia, atmos@tryapelnikov.ru

Yakhnenko Vladimir – Moscow State University named after M.V. Lomonosov, Russia, yakhnenko_1950@mail.ru